Соколёнок

Кард

6/2017
ноябрь-декабрь

0+

КЬВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

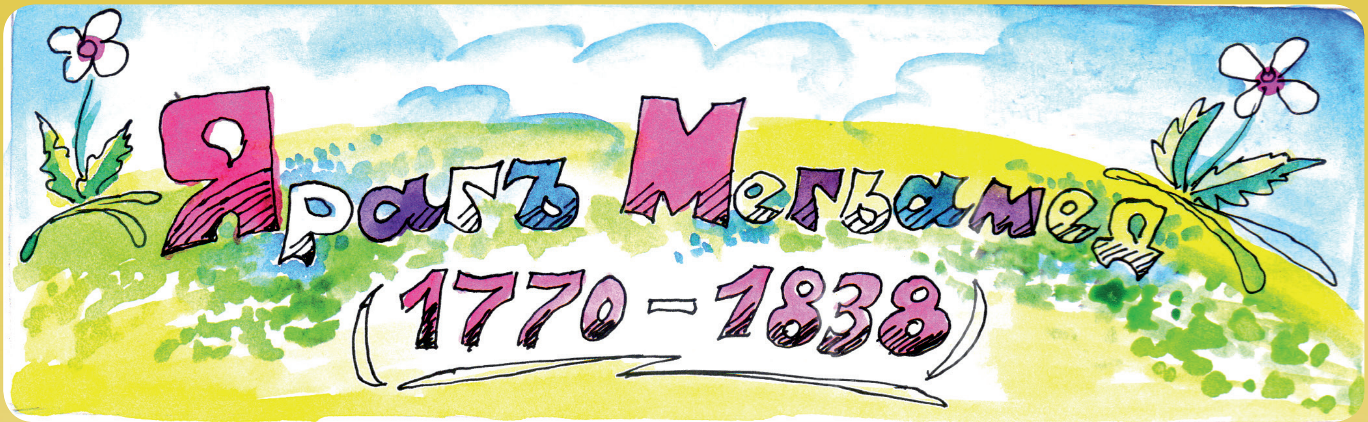

XVII асирдин эхирда литературадиз чIехи алим, зари ва камалэгьли, Дагъустандин халкьарин азадвилин женгерин руьгьдин регьбер Мегьамед-эфенди атана. Ам 1770-йисуз Куьре магьалдин Вини Ярагъ хуьре дидедиз хьана.

Ярагъ Мегьамеда Лезгистандин ва Ширвандин медресайра кIелна, РагъэкъечIдай патан чIалар, жуьреба-жуьре илимар чирна. Адакай тIарикъатдин муршид, шейх хьана.

1824-йисуз Ярагъ Мегьамеда Дагъустанда милли азадвилин гьерекатдин диб эцигна: вичин медресада гележегда Дагъустандин имамар хьайи Къази-Мегьамед ва Шамил хьтин рухвайриз тарсар гана, абуруз халкьдин азадвал патал гъазават башламишдай ихтияр гана ва вични женгинин кьиле акъвазна.

Ярагъ Мегьамед зарини тир, ада вичин эсерар лезги, араб ва туьрк чIаларал теснифна. Араб чIалал кхьенвай шиирар 1910-йисуз Темир-Хан-Шурада «Шейх Ярагъидин эсерар» тIвар алай ктаб яз басмадай акъатна.

Я. Мегьамедакай Кавказдин ва Дагъустандин тарихдин ктабра гзаф кхьенва. Къиметлу малуматар А.Гьасанан «Асари Дагъустан» ктабдани ава. Я. Мегьамеда Дагъустандин тарихда ва литературада дерин гел туна. Адан уьмуьрдин ва яратмишунрин рехъ А.Агъаева ахтармишнава.

Зари 1838-йисуз Авар магьалдин Сугърат хуьре кечмиш хьана. Адан сурал лацу къуба алай гуьмбет эцигнава, анал мусурман инсанар, зияратдал хьиз, къвезва. Заридин къамат 1965-йисуз художник-скупльтор Хасбулат Аскар-Сарыджади теснифна – буй теснифна.

1991-йисуз Ярагъ-Къазмайрал Мегьамед-эфенди дидедиз хьайидалай инихъ 220 йис тамам хьуниз талукь конференция кьиле фена. Адан тIвар Дербентда авай «Юждаг» институтдиз ва Махачкъала шегьердин кьилин са куьчедиз ганва. Заридин тIвар алай фондуни А.Агъаеван «Ярагъ Мегьамед» ктаб (1995) акъудна, художник Агьмад Адилова чIугунвай шикил раижна ва Ярагъ-Къазмайрал мискIин эцигна.

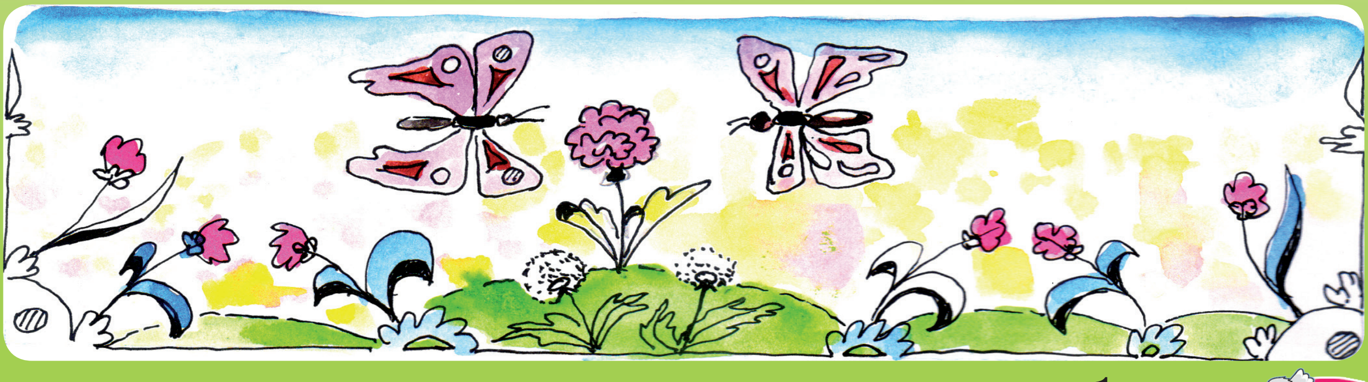

ЗИ ҚЪИЗИЛЦУЬҚВЕР

Весело.

(Мои розы)

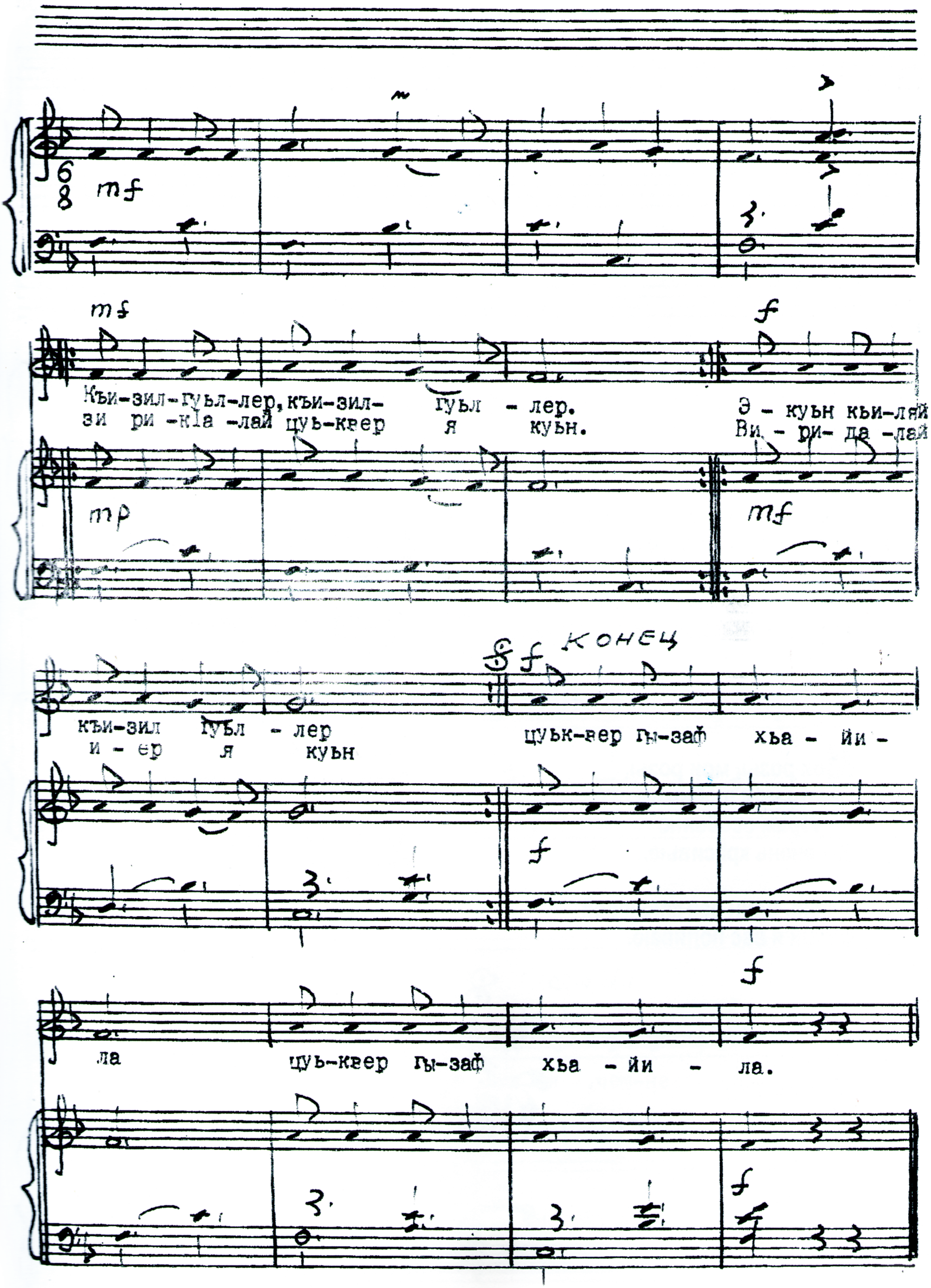

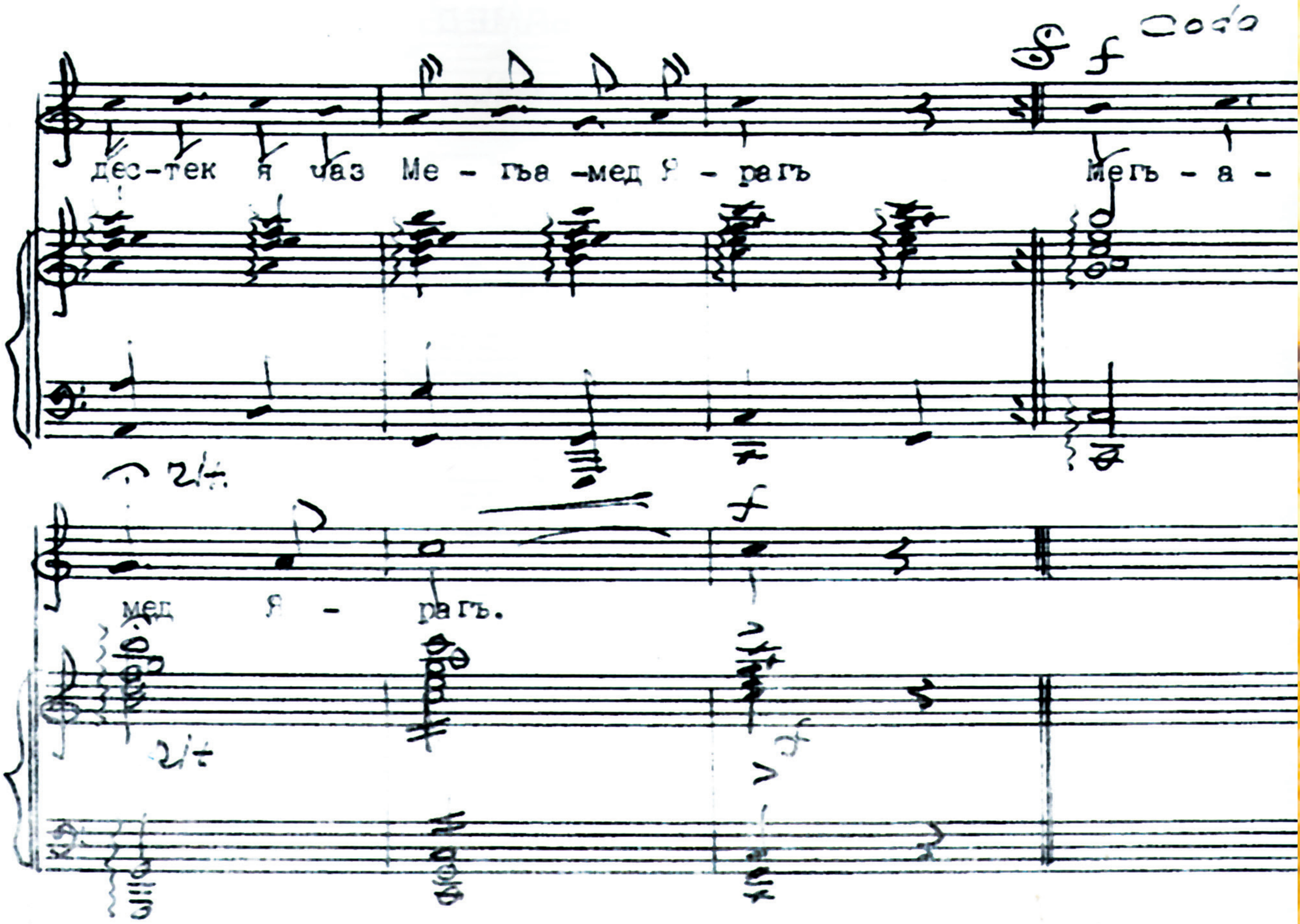

ЯРАГЪ МЕГЬАМЕД

1. Ви мецелай рахай дуьа
Рикl къарсурдай зенгер хьана.
Азадвилин ц1ийи дуьнья
Кlанз, дагълара женгер хьана.

Ви регьбервал герек я чаз,
Мегьамед Ярагъ.
Лезгистандин дестек я чаз
Мегьамед Ярагъ.

2. Ярагъдилай къачур камар
Сугъратлда куьтягь хьана.
Вун дагъвийрин руьгьдин цавар
Азадвилин панагь хьана.

Лезгистандин рик1евай нур –
Мегьамед Ярагъ.
Дагъустандин гъилевай тур –
Мегьамед Ярагъ.

МАГОМЕД ЯРАГСКИЙ

1. Твои молитвы звучали
Колоколов словно звон.
В горах народу тесно стало –
За свободу сражался он.

Услышать бы нам твой голос,
Магомед Яраг.
Мы твоей земли поросль,
Магомед Яраг.

2. Свой священный путь из Яра
Ты в Согратле завершил.
Но народ наш за столетья
Не лишился духовных сил.

Лезгистана ярчайший луч –
Магомед Яраг.
Дагестана крепчайший меч –
Магомед Яраг.

Зи къумрал аялвал

Бикеханум Алибекова

Зун, мус зи хайи хуьруьз хтайтIани, ам гьина чуьнуьх хьана аматIа лугьуз, аялдин шехьна алатай ван хьтин, зи аялвилихъ къекъвезва. Садра заз зи къумрал аялвал, чи кIвалин вилик квай хулан къерехда кьарадин «къалпагъар» къугъвадай чепедин бендинал алайди хьиз хьана, зун анал фена. Заз зи аялвал хулан къерехда авай аялри къакъуднавай хьиз авай. За фикирна, белки ам зирингдиз чуьхуьнагар авур хайи вацIун къерехда вили шимеда аватIа. За фикирна, белки ам зирингдиз чуьхуьнагариз вацIа ава. Зун вацIал фена.

Заз, вацI акурла, хвеши хьана... Ам гьа виликдай хьиз зарбдиз

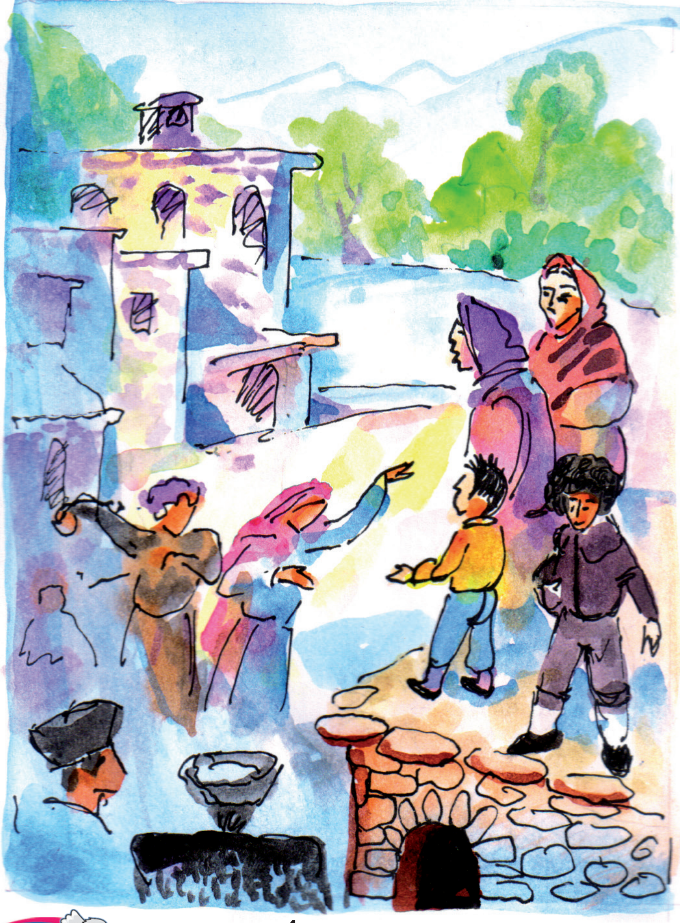

авахьзавай. Кьер, лагьайтIа, ада чуьхвена вили авунвай. Инлай-анлай гьа виликдай хьиз, цихъ галаз женг чIугуна, алай-алай чкайрал аламай еке рагъул киреждин къванер аквазвай. Са бязи кул-кусни абурухъ агалтна, лал тир. НуькIверини гьа виликдай хьиз лув гузвай. Са тафуналди, зи вилерик аялвал хтана акъвазна. Амма завай адан лепедик кьванни экечIиз хьанач. Низ чида, гьи селди ам гьи яргъариз тухванатIа?

Хуьре мехъер ава. Зунни хтанва мехъерик. Мехъер!.. Зун, зи аялвал еке шуьредиз кIас ягъиз межлисдиз тамашдай чIередал алатIа, лагьана, пек-партал дегишна, мехъерик фена, къавал хкаж хьана. ЧIере гьа виликдай хьиз сагъ я. Анал анжах зи

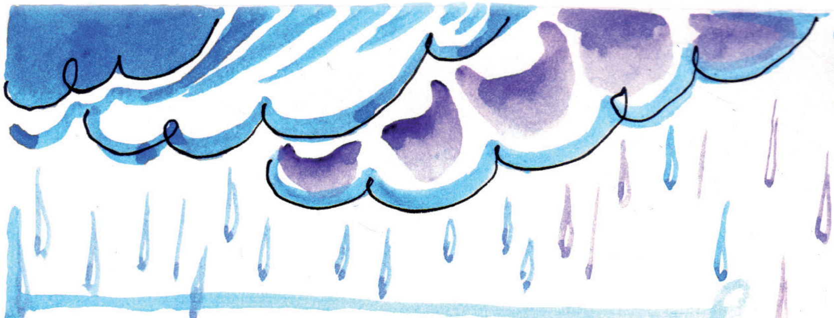

дуст рушарин аялар ацукьнава. Вири крарал мягьтел жедай зи аялвал заз инлайни жагъанач. Низ чида, гьи зуьрнедин зилди ам гьи дагълариз акъуднатIа?

Са сеферда за фикирна: белки зи аялвал за бадедиз хьрак цIамар тухвай куьчеда аматIа, зун хайи куьчедиз экъечIнатIа? Инай гьа зун хьиз кIвачел чIехи тай–туьш тушир калушар алаз, гъиле цIакуларни цуру нек авай къаб аваз, гъвечIи аялар физвай. Заз зи гелер жагъун хъувунач...

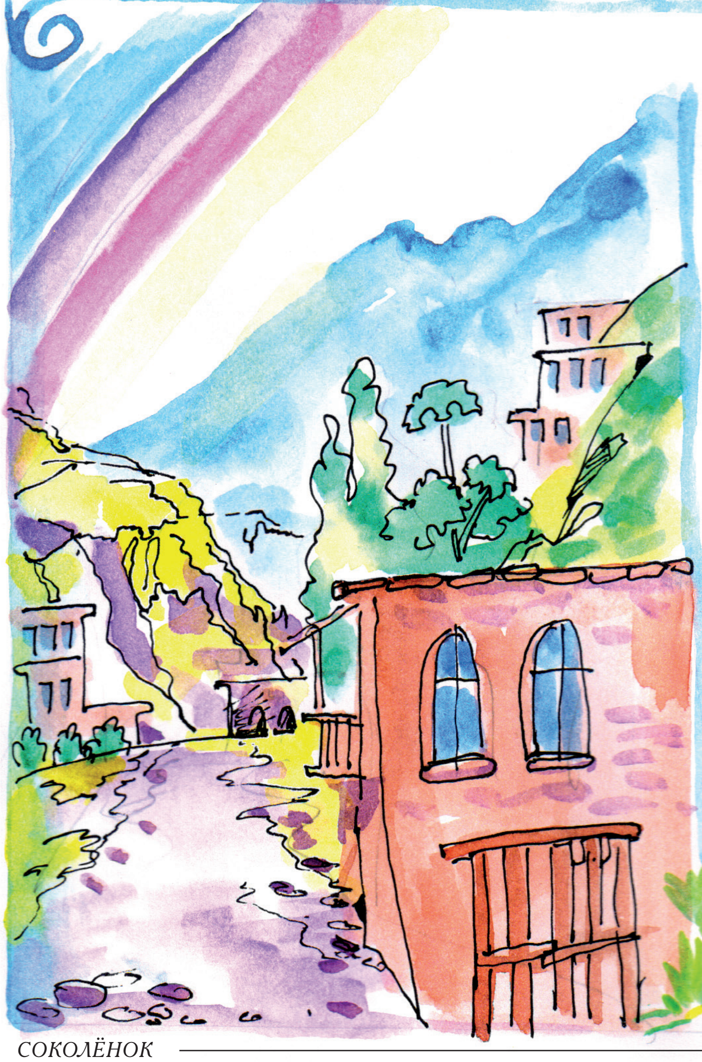

«Пешапай» хьана бустандай хтайла, зун айвандик квай кавалдик къаткидай. Заз акI жеда хьи, зи аялвал, ахвариз фена, и кавалдик кума. Амма зи аялвал заз и кавалдикайни жагъаначир.

Ингье зун шегьердиз хтанва, чи кIвалер галай патахъ еримишзавай зун цавуз килигна. Зи вил ана хважамжамда акьуна. Заз гьа хважамжамда зи аялвал чуьнуьх хьанвай хьиз хьана...

Зи виликай къумрал зи бицIи рушар пайда хьана!..

ЦIегьре бала

МАХ

Хьана кьван, хьанач кьван са пачагь. И пачагьди са юкъуз вичин везир-векил кIватIна лугьуда:

– Заз ахварай зи руш нехирбандин гададиз кьисмет хьана акуна. Им вуч ахвар я? Зи кьил акъатзавач. Куьне лагь. Заз чиз, чи нехирбандиз гада авайди туш.

– Нехирбандиз гада авач, амма къепака жедайвал я, – лагьана везиррикай сада. И Гафуни пачагьдин чIарар риб-риб авуна. Ада нехирбандин паб терг авун кьетIана. И кар кьилиз акъудун патал са фенд къурмишна.

Ада везеррин, векилрин папар нехирбандин пабни галаз сейрдиз акъудна. Папар сейрдиз фейидалай кьулухъ пачагьди вичин къучийриз эмир гана:

– Вач, фена нехирбандин паб яна йикь, ахпа са къаядилай гадара. Къучийри, пачагьди лагьайвал, нехирбандин паб яна кьена, къаядилай гадарна. Падна адан руфунай аял акъудна. Къучийрини тухвана аял векьерал эцигна. ИкI авуна абур пачагьди патав хтана.

– Паб чна тукIуна, аялни акъудна гадарна, – хабар гана абуру пачагьдиз.

— Лап хъсан хьана, — лагьана абуруз пачагьди.

И чIавуз арандай дагълариз хпер хквезвай. Са юкъуз серкерди лугьуда:

— Са югъ туш, кьве югъ туш, и цIегь сада ацазва. Ина вуч аватIани ава. Гьич зи рикIиз кьарай авач. Кьил акъудна кIанда.

— Бес чна вучда, вучдач? — лугьуда чубанри.

— ЦIегьрел вил алаз хьухь. Ам гьинихъ физва, физвач, килиг, — тапшурмишда чубандал серкерди. Чубанди цIегьрелай вил алуддач. Садра акуна адаз цIегь раган кIаник эвичIзава. Са арадилай ам раган кIаникай ацанваз хтана.

Чубанди хтана серкердиз хьайи-хьайивал ихтилатда.

— Куьн гьа цIегьрен гуьгъуьнаваз вач. Вуч аватIа чира, — тагьким-на чубандал серкерди.

ЦIегьрен гуьгъуьнаваз фейи чубан аялдиз нек гузвай чкадал дуьшуьш хьана. Чубанди аял серкердин патав хкана. Серкери аял кьабулна, лагьана:

— Идакай чаз панагь жеда.

Йикъарикай варцар хьана, варцарикай йисар хьана. ЦIегьрен баладикай акунар авай гуьрчег гада хьана.

Хабар нивай, хабар пачагьдивай. ГьикI ятIани са юкъуз, ам везирни векил галаз сейрда авайла, и серкердал дуьшуьш жеда. Пачагьди

серкердин къвалав акъвазнавай гададивай жузуна:

– Яда, виридал дуьз тIварар хьайила ваз ЦIегьребала вучиз лугьузва?

– Пачагь вун сагърай, – лагьана серкерди. – Ам чаз цIегьре гайиди я. Раган кIаникай жагъайди я. ГьакI хьайила чна адаз ЦIегьребала лугьузва.

Пачагьдин рангар дегиш хьана. Ам фикирди тухвана. Ада серкердиз лагьана:

– Ваз маса гудай гьерер авани?

– Пачагь вун сагърай, вири ваз къурбанд, – лагьана серкерди.

– За ваз артух къиметни гуда, и гьерер ЦIегьребалади чи гьаятдиз хутахрай. – За зи кIвалинбуруз чарни кхьида, и меслятдал серкерни рази я лагьана. Серкер рази жеда.

ЦIегьребала гьерерни гваз пачагьдин гьаят галайвал

рекье гьатда. ЦIегьребаладиди, пачагьдин гьаятдив агакьайла дарвазар гатада. Адаз садани варар ахъайдач. ЦIегьребала гьерерни гваз фена булахдал тарарин сериндик къаткида. И чIавуз пачагьдин руш цел къведа кьван. КилигайтIа, булахдин патав гуьрчег са гада къатканва. Жибинда чарни аваз. Руша къачуна чар кIелда. Чарче икI кхьенвай: «Гьерер къахчуна, идан гардан ягъа». Пачагьдин рушаз хъел атана. Ада чар къазунна гадарна маса чар кхьена: «Гьерер ахгакьнамазди тукIукI ва гададиз мехъер ая». Чар гададин жибинда хтуна руш хъфена. Са арадилай гада ахварай аватна. Ада таран

сериндик ацукьнавай гьерер къарагъарна пачагьдин гьаятдихъ гьална. Ада кIевиз дарваз гатана. ЦIегьребаладин гъил кьуна, ада ам са патахъ тухвана, лагьана:

–Бустандиз,вара-вара,физтахьуй, кIвализ гъанвай ккъарпузрикай сад къайи це туна твах.

Гадади руша лагьайвал авуна. Пачагьдин гьал амайдалайни пис хьана. Ада пара атад-къатадна. Уф аладарна. Пакад юкъуз ада ЦIегьребаладиз мад эверна. И юкъуз пачагьди ципицI багъдин къаравулриз лагьана: «Вуж багъдиз атайтIани, ягъа».

– СакIани кефи ачух жезвач, – лагьана ада ЦIегьребалдиз. – Фена багъдай заз нянин чиг алай ципицIар гъваш. Белки ципицIар тIуьрла зи кефияр ачух жен.

– Пачагь вун сагърай, гьа ви рикIиз кIандайбур гъида, – лагьана гадади.

И кардикайни пачагьдин рушаз хабар авай. Ада гададивай жузуна:

– ГьикI хьана, ЦIегьребала, бубади ваз вуч буйругъ гана?

– Гагь къарпуз, гагь ципицI кIанзава. Нянин чиг алай. Чидач...

– Са фикирни ийимир, – лагьана руша. – Ма, твах и ципицIар. Вара-вара, багъдиз физ тахьуй. Ибур за къайи це тунвайбур я.

ЦипицIар гваз хтай гада акур пачагь дили хьана, къарагъна сеперар гуз-гуз багъдиз фена. Багъдин къаравулри ам чуьнуьхиз атанвайди хьиз хьана, яна кьена.

Акъвазарай мехъер давам хъхьана. Пачагьдин руш ЦIегьребаладиз кьисмет хьана. ЦIегьребаладикай пачагь хкяна. Гьабур гьана амаз зун иниз хтана.

Пичче

Кериман жавабар

– Керим, вуна мад тарс чирнавачни?

– Ваъ, малим, зи кьилиз са шеъни физвач.

– Ам ваз ни лагьана?

– Зи бубади, малим. Ада, яб кьуна зун куьчедай хкана «ви кьилевай гар акъуда, тарсар кIела, бес я куьчейра къекъуьн» – лагьана.

– Бес вучиз кIелнач?

– Тарс кIелиз башламишнамазди куьчедлай юлдаш гадайри уьфтер ягъиз башламишна.

Зани, къавал экъечIна, уьфтуьналди абуруз жаваб гузвай арада дидедиз акуна.

– Вун куьчедай уьфтер ягъиз хкайди тирни? – хабар кьуна диди.

– Уьфтер за кьилевай гар акъатун патал язава, кьиле гар амай кьван гагь зи кьилиз тарс физвач, чан диде, – жаваб гана за. Югъни няни хъхьана, чан малим, нетижани ваз аквазва.

– Ви уюнбаз жавабар бес хьуй, Керим – лагьана муаллимди, – пака диде-буба галачиз мектебдиз къвемир.

– Ваъ, ваъ, чан малим, а кар авуртIа зи дидедин язух тушни?

– Дидедин вучиз гьа?

– ГьикI вучиз? Дидеди заз накь мад: «Я Керим, вун себеб яз муаллимди зи чин кудай кьван чиникай хъурхъ жезва», – лугьуз шел-хвал авундайди я. Бес дидедин чиникай хъурхъ хьайила ам булахдал гьикI фида? Зи бедбахтвилер артухармир, чан малим.

Тек цуьк

Пич кузвай чими кIвале Керим япар галай бармакни алукIна ктаб кIелиз ацукьнава.

ГъвечIи стхади адавай хабар кьазва.

– Бармак вучиз хтIундач, Керим, ви кьилиз мекьи яни?

– Мекьи вучтинди я, чимивиляй зи пелез гьекь акъатнава.

– ХтIун куьздач?

– КичIевал женнетдай атай затI я, стха, кичIе я заз.

– КичIе нихъай я жуван кIвале?

– ГьикI нихъай, бес диде-бубайрин собрание акьалтIайла диде кIвализ хкведачни? Ахпа зи кьилиз жедайди заз чизвачни кьван?

Диде жкведа

– Диде, диде, чи кализ гишин хьанва.

– Ваз вуч чида, хва?

– Де ша, килиг. Ада къванер незва. «Гишинда къванни неда» лагьай мисал гьахъ жезва.

– Мисалдал гьуьжет алач, чан хва. Амма за гьаятда авай чепрекьадал са гъаб кьел кIвадарнай, гьавиляй кали чепрекьадиз мез гузва.

– Бес кьел тIуьрда ядни хъвана кIандачни?

– Эхь, хва. Гила жува ам вацIал гьала, хъурай вичиз тухдалди яд.

Гишин кал

– Диде, тарари цуьк ахъагъайла вуна гатфар жеда лагьанайни?

– Эхь, хва.

– АкI ятIа гатфар мукьвалла. Чи айвандик квай челегда цIанвай тарци цуьк ахъайнава.

– Я хва, са цуьквединвай гатфар гъиз жедани? Гьеле хъуьтIуьн цIиг я, гьаваяр къанма. Чими тахьанмаз цуьквери чаз чпик чинар ачухдач.

– Бес чи цуьк гьикI ачух хьана?

– Зун адетдикай рахазва, хва. Амма гьар са карда кIвенкIвечияр авайди я. Чи цуьк гатфарин чархачи я. Ада чаз рикIе гатфар хуьз чирда.

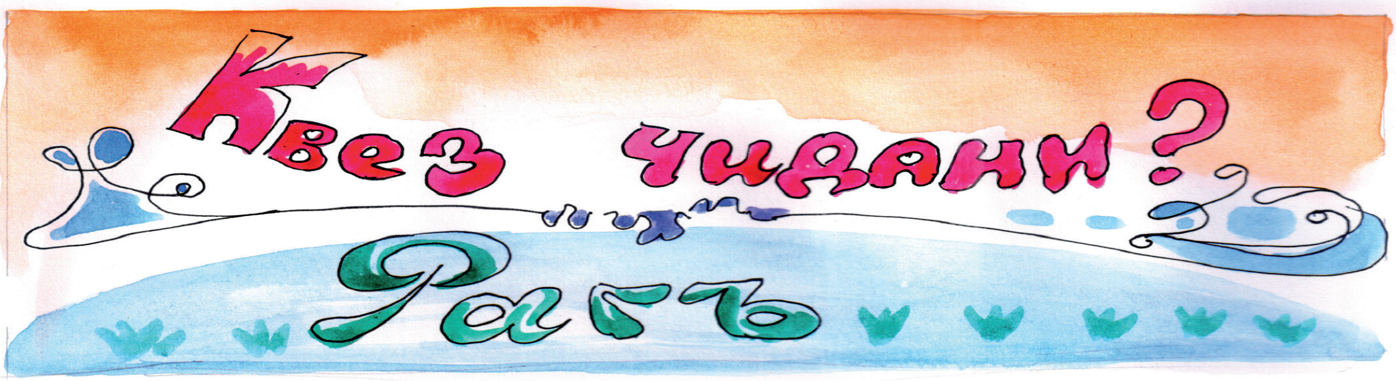

Рагъ гъетерикай са гъед я. Гъетер чаз лап яргъарай аквазва, гьавиляй абур гъвечIиз аквада. Рагъ лагьайтIа амай гъетерилай чаз мукьва я, гьавиляй ам чаз чIехизни аквазва. Ракъинин диаметр чилин диаметрдилай 109 сеферда чIехи я. Объем лагьайтIа, чилин объемдилай са миллион сефердилайни пара я. Чилинни ракъинин арада авай менхил 150 миллион километридилайни артух я. И мензил гьикьван ятIа якъин чирун четин я. Мисал патал, лугьун чна чун са поездда ацукьзава. И поездни рагъ галайвал физва. Са сятда 75 километрдин мензилдиз. Эгер 230 йисуз акъваз тавуна физ хьайитIа, чи поезд ракъинив агакьда. Ракъинин къене са шумуд миллион градус чими я. Ана гьихьтин металл кIандатIани хьурай адакай бугъ ва я газ жезва. Ракъини чилин гьавадин винел агъавалзава. Ракъини инсарин сагъламвилизни таъсирзава.

Ракъини чилиз экв гузва, чими ийизна. Ада вири чан алайбуруз уьмуьр гузва. ТIебиатдин набататривай, гьайванривай, къушаривай ва инсанривай ракъинин экв тахьайтIа, чимивал тахьайтIа, яшамиш жез алакьдач. Абур телеф жеда.

Ракъини йис кьуд патахъ пайнава. Гатфар, гад, зул, кьуьл.

Гатфарихъ ракъини чилиз чими ийизва, иллаки экуь нур гузва. Жив цIурурзава. Тарари цуьк акъудзава. Векь экъечIзава. Гатуз дере-тепе, чуьллер цуькверай ацIузва, никIера бегьер жезва, багълара емишар битмиш жезва. Зулуз бегьерар кIватIзава. Чир хьухь, абур ракъини битмишарнавайбур я! Рагъ хьаначиртIа, абур жедачир.

Ракъинин чимивилин таъсирдикди ял къуразва, цикай бугъ жезва. Эгер рагъ хьаначиртIа, гарни жедачир. Ракъинин нураривай чилин шар гьа са вахтунда, са жуьреда чими ийиз жезвач, экуь ийиз жезвач, вучиз лагьайтIа, чил элкъвей гирдеди я. ГьакI хьайила адаз шар лугьузва.

Чир хьухь: эгер рагъ хьаначиртIа, чилел гьамиша мекъи ва мичIи жедай.

Рагъ хьаначиртIа, чилел уьмуьр жедачир.

„...Гьахъ-дуван...“

Сибирда авай са хуьре ажаиб са вакъиа хьанва. Йисан чIехи пай мекьи чка яз, чкадин итимри чпин ял ядай вахт спирт, эрекь хъваз, пиянискавилер ийиз акъудиз хьана. Мийир-межер лагьай сад-кьведаз яб ганач. ХъуьтIуьн аязрай са гуж-баладалди чарасуз продукт хкизвай, хуьруьн са гъвечIи туьквенди ичIи хьайи ичкидин къапар – птулкаяр кьабул тийиз хьана. Ахкудай чка авачиз гадрай птулкаяр куьчейрин къерехра баят хьана.

Са къайдадал рикI алай итимди и птулкаяр кIватIиз, вичин гьаятда харадиз яна. Абурун кьадар гзаф хьайила, ада абурукай кьве мертебадин дарамат эцигна. Ахпа мад кIватI хъувуна машиндиз гараж, ахпани вичин кIвалерал кьакьан цал эцигна. Гила а дарамат хуьруьн мешребдиз элкъвенва. Рагъ акьурла гьар са птулкадин кIани са гъетре хьиз нур гузва ва кIвалер гъетери кьунвай вацра хьиз, экв пайзава. А дараматдиз килигиз лап яргъарай сиягьатчи делегациярни къвезва. Бязибуру и кIвалер къалурунай туристривай пул къачун меслятзава.

Хъвадайбуру лагьайтIа и жуьредин бизнесдик шаксуз чпин пайни квайди я лугьузва. Яваш-яваш гъуьжетарни къалин жезва. Гьахъ-дуван квел куьтягь жедатIа садазни чидач.

Ичерин гьейбатар

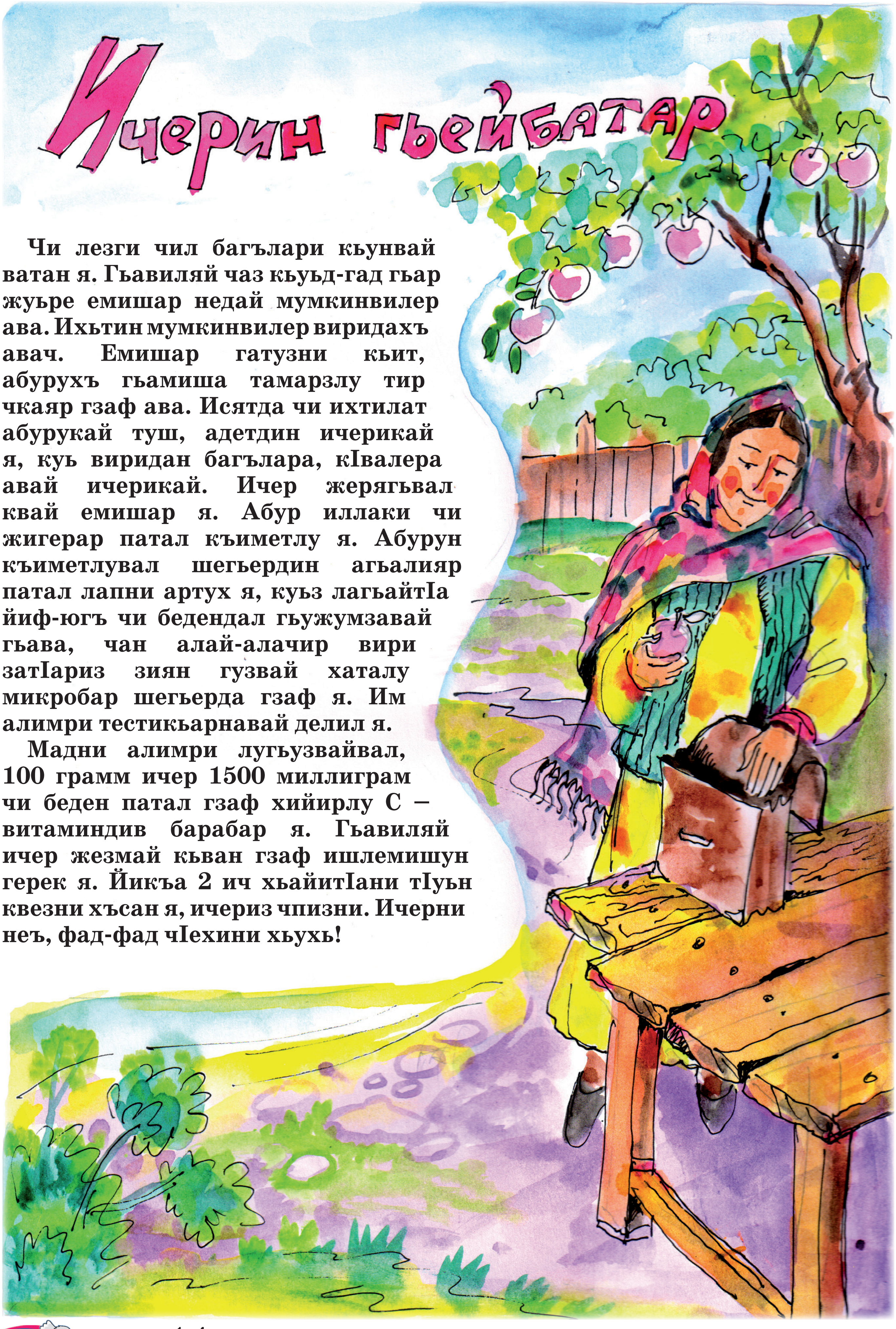

Чи лезги чил багъլари кьунвай ватан я. Гьавиляй чаз кьуьд-гад гьар жуьре емишар недай мумкинвилер ава. Ихьтин мумкинвилер виридахъ авач. Емишар гатузни кьит, абурухъ гьамиша тамарзлу тир чкаяр гзаф ава. Исятда чи ихтилат абурукай туш, адетдин ичерикай я, куь виридан багълара, кIвалера авай ичерикай. Ичер жерягьвал квай емишар я. Абур иллаки чи жигерар патал къиметлу я. Абурун къиметлувал шегьердин агьалияр патал лапни артух я, куьз лагьайтIа йиф-югъ чи бедендал гьужумзавай гьава, чан алай-алачир вири затIариз зиян гузвай хаталу микробар шегьерда гзаф я. Им алимри тестикьарнавай делил я.

Мадни алимри лугьузвайвал, 100 грамм ичер 1500 миллиграм чи беден патал гзаф хийирлу С – витаминдив барабар я. Гьавиляй ичер жезмай кьван гзаф ишлемишун герек я. Йикъа 2 ич хьайитIани тIуьн квезни хъсан я, ичериз чпизни. Ичерни неъ, фад-фад чIехини хьухь!

За няни амаз гъазурвал аквазвай. Зунни чIехи буба Магьачкьала шегьердиз хъфин лазим тир, дуьз лагьайтIа хъфизвайди зун тир, чIехи буба мугьмандиз къвезвай. Иридаз зур хъайила, чун чи къунши Икраман маршруткада акьахна. Рехъ лекъвер-синер тир. Зун дакIардай килигзавай. Хуьрер са-сад кьулухъ таз, чун виликди цIуьт-хуьн жезвай. Чун шегьре рекьел акьалтна, машиндин ванни дегиш хьана.

Рагъ цавуз хкаж хьанвай. Адан хъипи нурари машиндин къенез чимивал гузвай, бязибуру перде ялиз, ракъиникай чеб хуьзвай. Каспи гьуьлуь цIарцIар гузвай, бицIи лепеяр нурара къугьвазвай. Гьуьлуьн винелай военный гимиди гьерекатзавай...

Чун Избербаш шегьердин сергьятрив агакьазавай. Чи машин тикдиз хкаж жезвай. Садлагьана заз бубадин ван хьана: – Икрам, чан хва, машин са геранда акъвазара. Чун эвичIна. Рекьин чапла патай дагъ хкаж хьанвай. Маршруткада авайбурни са пай эвичIна. Бубади заз дагъдиз килиг лагьана. За дагъдилай вилер алудзавач. Зун чIалахъ жезвач.

– Я, буба, ам Александр Сергеевич Пушкинан суьрет яни? – хабар кьуна за.

– Эхъ, чан хтул, ам чIехи шаир Пушкинан суьрет я. И дагъдиз «Пушкинан дагъни» лугьузва, – жаваб гана бубади.

За хъсандаказ фагьумзава: винидихъай кьунвай кIачIичIлухар, адан кьилел алай бурма чIарар хьиз, кьваларихъай экъечIнавай кул-кусар цIвалериз ухшар тир. Виняй агьуз атанвай кьванцин мурз, адан шуькIуь нер хьиз аквазвай. КIвенкI алай ченени дагъдин къацу хуруда акIанвай. И суьрет шаирди вичи чIугунвай, вичин шикилдиз ухшар авай.

Зун фикирри тухвана: Пушкин Дагъустандиз атайди туш, амма адаз Кавказ гзаф хуш тир. Живедин бармакар алай лацу дагъларин кукIушар, каф кьилеллаз, ван алаз рагарин арайрай авахъзавай пехъи вацIар, михьи кьайи булахар, гьамиша гьерекатда авай викIегь дагъвияр – вири и гуьзелвилерал ам кьару тир... Белки, ам вичин файтунда аваз, чун физвай рекьерай – Россиядихъ хъфенетIа?! Белки...

– Буба, я буба, инсанди гъил элкъуьрнатIа, ам кIалубдиз гъанитIа?!

– Ни гъил элкьуьррай, я чан хва?
– ТIимил авани чахъ скульпторар: Аскар Сарыджа хьтин, Гьейбатовар хьтинбур...
– Ваъ, ваъ, чан хва, тIебиатди вичи и ясти дагъдал, суьгьуьрчиди хьиз, вичин гъил элкъуьрна. ТIебиатди вичи кьатIана, шаирдин рикIин гегьеншвал, адан къудратлувал, халкьдиз багьавал, ахлакьдин дережадин кьакьанвал гьиссай хьиз и ясти дагъ гуьмбетдиз элкъуьрна, эбеди яз...
ТIебиат – суьгьуьрчи, суьргьуьрчидин гъил... И гафар за са шумуд сеферда тикрар хъунуна. ГьакI я жеди...
Заз зун шегьердиз гьикI агакьнатIани, чир хьанач. Зи хиялдай а шикил акьатзавачир, тIебиатди чаз тунвай багьа савкьат, чIехи шаирдин суьрет акъатзавачир.
Гила зун гьар сеферда Избербаш шегьердин кьилихъ агакьайла, «Салам, чIехи шаир», – лугьуз уьтмиш жезва...

Абдулла Абдуллаев, Махачкьала шегьердин Пушкинан тIварунихъ галай 5-лицейдин, 7-классдин ученик.

Халкьдин руьгьдин хазинадай

Ватандикай

* * *

Рагь акьурла нур гуз жеда
Пароходрин тупун луьле.
Чи сергьятар чIурай кицIин
Пеле кьада агъзур гуьлле.

* * *

Цуьк ахъайна тарари мад,
Цуьк рикIелай алатдани?
КIвалахайди ватан патал
Лагь кьан, дустар, галатдани?

* * *

Цуькверикай кIунчI кьунва за
Зи дидедиз гун паталди.
Зун женгериз физва, диде,
Ватан, намус хуьн паталди.

* * *

Мектебдавай муаллимри
Тарсар гузва ватандикай.
КьазватIа са дуст яхъ жуваз
Ватан кIани инсандикай.

* * *

ПIапIрусдикай вучда вуна,
Вазни дердер авани, дуст?
Ватан хуьдай а женгера
Вун саламат амани дуст?

* * *

Къай къекъвезва кIунтIар кьилел,
Хеб ацукьриз кIам хъсан я.
Вафасуздан балкIандилай
Вафалудан лам хъсан я.

* * *

Дели вацIал муьгъ алай туш,
Вун а вацIай гьикI экъечIда?
Хайи чилел эркинлу яз,
Жумун тазни тик экъчIда.

* * *

ВацIавай яд кьери ялда,
Дагъларилай селлер къведа.
Вун мерд инсан ятIа эгер,
Ви гуьгъуьна эллер къведа.

* * *

Ашукь, вуна ви чуьнгуьрдин
Чи хуьрера хкажа ван.
Виш душмандин чан къачудай
Са игитдин гъилиз къурбанд.

* * *

Низ акуна ачкардин лув
Агъзур жуьре рангар алай.
Хайи дагълар багьа я заз
Душман кIурдай рагар авай.

* * *

КӀама мичӀи са там ава,
Тамун къерех гуьлуьшан я.
Зи кьилеллай и вад гелни
Хайи ватан, ви лишан я.

* * *

Акъвазнава лепеярни
Гаф авачир гъуьлуьн винел.
Ватанди къе эверзава,
Стха, тфенг хкаж къуьнел.

* * *

Векьер ламу ама гьеле,
Са вад къалай маргъин чна,
Ватан дарда авай, чӀавуз
Ша душманар ягъин чна.

* * *

Герек хьайла ватан патал
Шагьдагъди заз чешне гана.
Зун сагъ ама, азиз дустар.
Заз векӀегьвал куьне гана.

* * *

Вили гъуьлел алай гими,
Гимидавай чӀулав нафтӀар.
Ватандикай жуван чӀалар
Кхьихь, ашукь, къачу дафтар.

* * *

Магьутдикай кастум къачу,
Заз кастумар пара кIанда.
Зун къарибра гьикI акъвазда,
Ватандин дерт аваз чанда?

* * *

Экуьн кьиляй экъечIай гъед,
Ви рангар вуч иер тушни?
Зи ватандин кьилелай фич
Чи душманрин гъвечIи къушни.

* * *

Жерге-жерге авахьзава
Чи гуьнейрай аялар мад.
Ийизва за къариблухда
Ватандикай хиялар мад.

Диде ва кьеб

Зульфикъар Къафланов

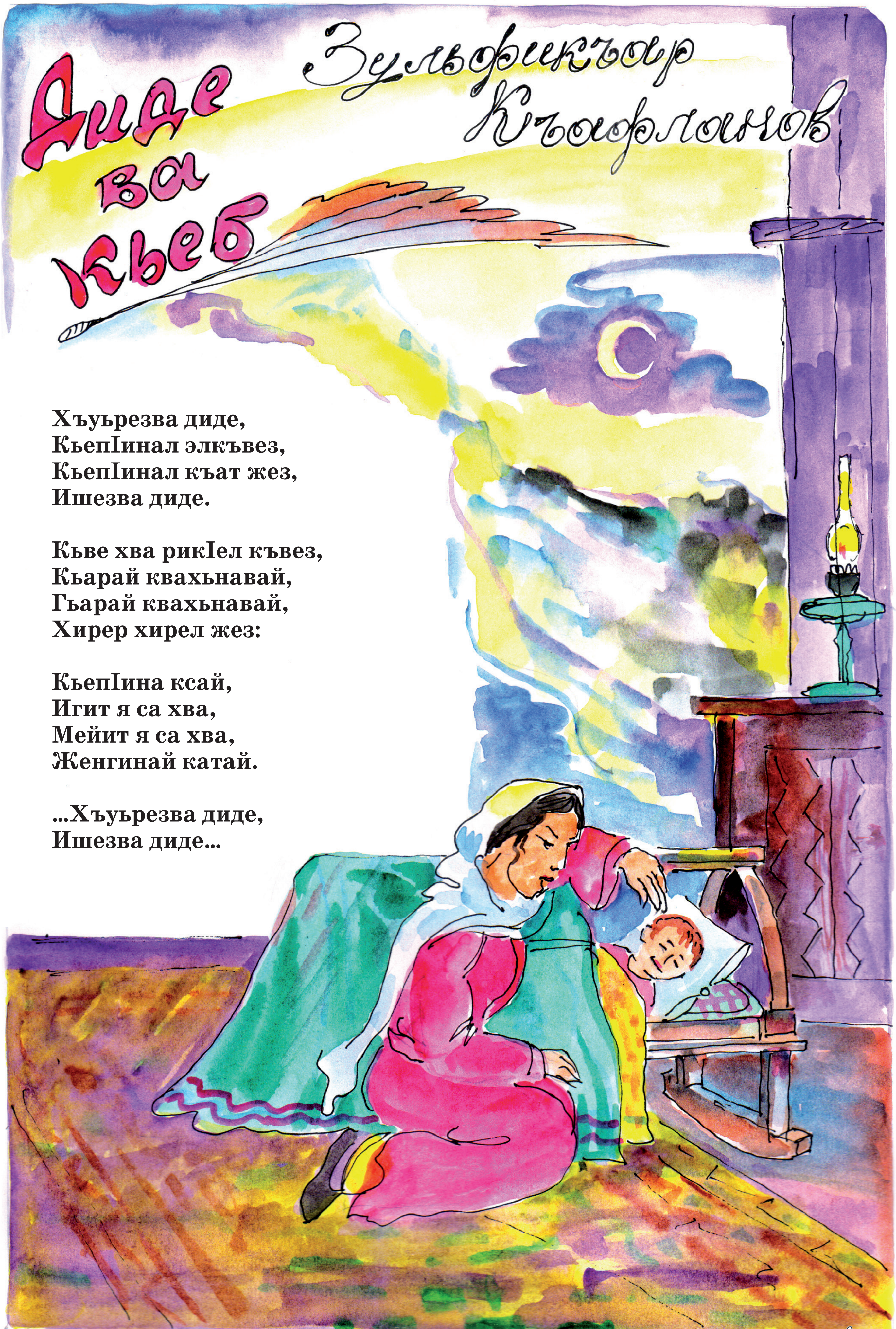

Хъуьрезва диде,
КьепIинал элкъвез,
КьепIинал къат жез,
Ишезва диде.

Кьве хва рикIел къвез,
Кьарай квахьнавай,
Гьарай квахьнавай,
Хирер хирел жез:

КьепIина ксай,
Игит я са хва,
Мейит я са хва,
Женгинай катай.

...Хъуьрезва диде,
Ишезва диде...

Хтулар

I.

Ийидайла хтулри хъвер,
Рагъ ифида хъуьтIериз.
АтIузвай зи уьмуьрдал хер,
Нагъв хъфида чилерик...

Бубадин бахт юкьва хьун я
Невейрин, руьгь хъуьрезвай.
Абруз даим мукьва хьун яз,
Зун, ярх тежез, къекъвезва...

Герек туш заз маса женнет,
Бес я заз юкь хтулрин.
Им я гузвай къимет, гьелбет,
Уьмуьрдиз зи акьулди.

2.

ФизватIа ви уьмуьр, лугьун,
Хтул галачиз,
Бейнивандиз элкъведа вун,
Акьул амачир.

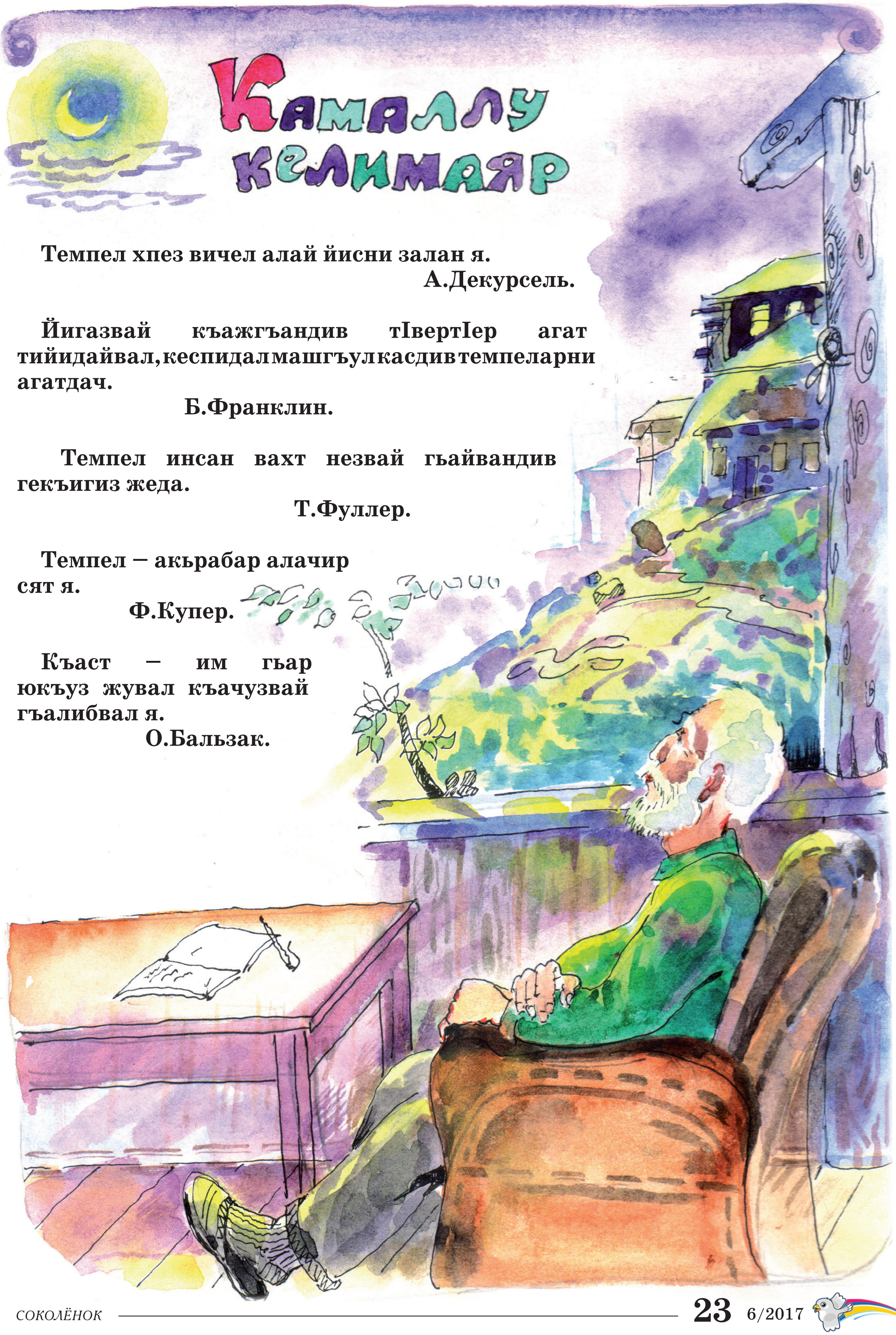

Камаллу келимаяр

Темпел хпез вичел алай йисни залан я.

А.Декурсель.

Йигазвай къажгъандив тIвертIер агат тийидайвал, кеспидал машгъул касдив темпеларни агатдач.

Б.Франклин.

Темпел инсан вахт незвай гьайвандив гекъигиз жеда.

Т.Фуллер.

Темпел – акърабар алачир сят я.

Ф.Купер.

Къаст – им гьар юкъуз жувал къачузвай гъалибвал я.

О.Бальзак.

Гафар жагъура

***

Регъве техил регъвена –
Гъуьр хьана.

***

Г – чӀурна, къ – кхьена –
Къ..? хьана.

***

Дерзичидин гъиле раб,
ТӀапӀахъандин гъиле ? аб.

***

Шезва бицӀек къалуриз сес,
Ксун патал вегьеда ? ес.

***

ГъвечӀи рушан гъилева кул,
Экъиснава бадеди ? ул.

***

Хьрак квайдан гъилева цӀам,
Чухвазава темпелди ? ам.

***

Гьалзава чубанди суьруь,
АтӀудач чукӀулди ? уьруь.

***

Пар ялдай гьайван я –
Лам я.
Тарарин майдан я –
? ам я.

***

Алукьзава майдин сувар,
Ахъайнава лекьре ? увар.

Имуча • муча муч • халича

* * *

Лал затI, кьуд кIвач квайди тик
Къекъвен тийиз къуллугъда.
Яр-дуст, хзан кIватIна хьиз
Абрун юкьва ацукьда.
Чинни кIвачер – беден я.

* * *

Къаял кьуьлда цIверекIв гадриз, шад хьана,
Рагъ акурла, чилиз фида яд хьана.

* * *

Гагь сини хьиз элкъвейди,
Гагь мукал хьиз къекъвейди,
Булушкаяр гимиш я,
Тан дегишиз вердиш я.

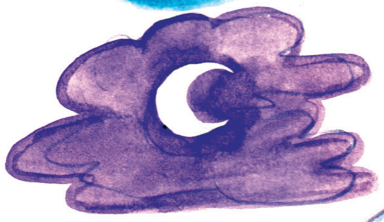

* * *

Руг я адан фуни къафун,
ТIуьналди тух жедач руфун.

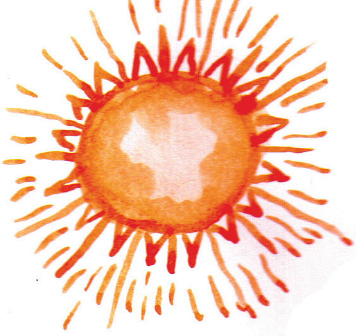

* * *

Хъвер багъишдай цавай гуьзел,
Къизилдин чIуралай гуьзел.
Саймишдач кифер ада,
Негьзава йифер ада.

Соколёнок

ISSN№0206-7978

Кард

6/2017

ноябрь - декабрь

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель
Министерство печати и информации РД.

Регистрационный номер
ПИ №ТУ05-00348 от 01.12.2016 г.
выданный управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор
Мурад Ахмедов

Редколлегия:
Х. Хаметова **(редактор)**
А. Кардаш
А. Исмаилов **(зам. гл. редактора)**
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова **(ответ. секретарь)**

Худ. редактор З. Даганов
Тех.редактор Т. Лузина
Художник номера М. Муталибов
Оформление обложки А. Качаев

Формат 60x84 1/8.
Уч. изд. л. 3,18.
Уч. печ. лист 3,29.
Бумага офсетная.

Дата выхода в свет 05.12.2017г.
Тираж 573 экз.
Заказ №125.

Типография:
ООО «Издательство «Лотос».
Адрес типографии:
367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:
Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколенок» и «Литературный Дагестан».
Адрес редакции и издателя:
367025, РД, г. Махачкала,
ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:
litdag@mail.ru

Лезгинский язык

Индекс: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

Цена свободная